

EL NOUCENTISME

1. CONTEXT HISTÒRIC: PERÍODE DE REVOLTES

A Catalunya, a finals del segle XIX, van tenir lloc diversos enfrontaments entre la burgesia i els obrers. Aquests darrers, que treballaven explotats, van començar a organitzar-se en sindicats d'ideologia anarquista i socialista amb l'objectiu de defensar els seus drets.

La revolta social més destacada d'aquesta època va ser la Setmana Tràgica (25 juliol-2 agost del 1909), una revolta popular contra la participació de reservistes en la guerra del Marroc que es va traduir, principalment, en la crema d'edificis religiosos.

A més, l'Estat espanyol acabava de patir al 1898 una crisi profunda amb la pèrdua de les colònies de Cuba i Filipines. Una guerra que causà moltes baixes.

Pel que fa a la literatura, els artistes veien la necessitat de modernitzar la societat perquè estaven disconformes amb la societat amb la qual vivien (massa tradicionalista i antiquada) i s'hi havien enfrontat des de diverses perspectives. Per una banda, hi havia l'artista bohemí que veient impossible un canvi en aquesta societat, s'aïllava perquè pensaven que l'entorn no els entenia i al qual ells menyspreaven. Per l'altra banda, hi havia aquells artistes que sí creien en una transformació i en uns canvis socials a partir del seu art. Per tant, trobam un distanciament entre burgesia i artista.

2. EL NOUCENTISME: definició, cronologia i etapes, bases i personatges destacats.

2.1. Definició i objectiu

El Noucentisme és un moviment social, estètic i polític que partí de les idees del Modernisme, ja que tenia l'objectiu de renovar la cultura catalana per fer de Catalunya un país autònom, modern i europeu. A diferència dels modernistes però, els intel·lectuals noucentistes col·laboraran amb la classe burgesa catalana en el projecte de transformació de la societat.

2.2. Cronologia

Podem dir que s'inicia el 1906 perquè es donen tres fets importants que justifiquen l'inici del moviment:

1. Eugeni d'Ors, ideòleg del moviment i creador del terme Noucentisme (1900=nou segle, idees noves) publica el *Glosari* a La Veu de Catalunya. El *Glosari* són tot un seguit d'articles d'opinió breus sobre l'actualitat política i cultural que utilitzarà per explicar l'objectiu del moviment.
2. Josep Carner, un dels referents poètics del noucentisme, publica *Els fruits saborosos*, obra en què reflecteix els ideals ètics i estètics del moviment.
3. Es fa el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, on es consolidarà la reforma ortogràfica. Clara voluntat de convertir la llengua en un instrument apte per escriure qualsevol cosa.

La data de finalització és el 1923, quan Primo de Rivera fa el cop d'estat i se suprimeixen totes les institucions pròpies de govern.

A més d'aquestes dates d'inici i finalització cal esmentar-ne algunes altres pels fets importants que ocorren:

- 1911. Creació de la Secció Filològica de l'IEC, encapçalada per Pompeu Fabra que

s'encarregarà de redactar una gramàtica i normes ortogràfiques del català.

- 1914. Creació de la Mancomunitat de Catalunya. Institució que aglutina les quatre diputacions existents (Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona) i que va adquirir una gran importància ja que va dur a terme una important tasca de creació d'infraestructures de camins i ports, [obres hidràuliques](#), [ferrocarrils](#), telèfons, beneficència, cultura i sanitat i educació. Enric Prat de la Riba en va ser el president.

2.3. Bases del Noucentisme:

1. Imperialisme. Terme que simbolitza l'aspiració de la burgesia catalana de canviar la situació política i modernitzar Catalunya i Espanya. Estaven insatisfets amb les entitats provincials espanyoles i per això volen fer de Catalunya una societat moderna que pugui ajudar a Espanya també a actualitzar-se.

2. Classicisme i Mediterranisme. Prenen com a model la cultura i l'estètica clàssiques perquè valoren l'harmonia, l'ordre, la serenitat i la bellesa formal, en contraposició als modernistes que es decantaren per l'exaltació dels sentiments, l'espontaneïtat i la llibertat formal. Entendran que la Mediterrània és un pont entre Catalunya i el món grecollatí, els valors del qual ajudaran al progrés. Per tant, valoraran l'obra ben feta, ben treballada i estudiada. La forma en què està escrita guanya importància vs. Modernisme.

3. Civilitat. El Noucentisme rebutjava la naturalesa salvatge, pròpia del Modernisme, i defensava un espai urbà on regnés l'ordre, on les discrepàncies socials es resolguessin mitjançant la cultura i el civisme. Per tant, els noucentistes troben en la ciutat el lloc ideal per dur a terme els principis que s'havien plantejat. També senten preferència pels paisatges domesticats, com els **horts** i els **jardins** (*locus amoenus*).

4. Arbitrarisme. Voluntat dels noucentistes de aconseguir l'ideal a partir de l'abstracció de la realitat. L'obra d'art ja no era fruit de la inspiració, sinó de la idealització i l'artifici.

Per tant, ara podríem establir les semblances i diferències entre Modernisme i Noucentisme:

SEMBLANCES

- Voluntat de renovar la cultura catalana per fer de Catalunya un país autònom, modern i europeu.

DIFERÈNCIES

- Els noucentistes es consideren intel·lectuals més que no pas artistes i col·laboren amb la classe burgesa per transformar la societat (els intel·lectuals modernistes eren rebels socials crítics amb la burgesia).
- Cultura i política s'alien.
- Persegueix la imposició de la raó, l'ordre, la serenitat i la bellesa formal (el modernisme es va decantar per l'exaltació dels sentiments, l'espontaneïtat i la llibertat formal).
- Civisme, arbitrarietat i classicisme (en contraposició a ruralisme, espontaneïtat i romanticisme).

2.4. Autors destacats

Quant a la producció del Noucentisme, es redueix la creació de determinats gèneres literaris; la **poesia** i l'**assaig** es tornen hegemònics, i arraconen la narrativa i el teatre. La poesia és el gènere que més els servirà per expressar aquesta societat utòpica i idíl·lica i moderna que volen aconseguir.

2.4.1. EUGENI D'ORS (BARCELONA 1881-1954)

Ideòleg indiscutible del Noucentisme. Des del 1906 publica el seu "Glosari" a La veu de Catalunya sota el pseudònim de Xènius.

Va ser secretari de l'IEC i col·laborà estretament amb Prat de la Riba, però el 1917, en morir el President, d'Ors no s'entengué amb el seu successor, Josep Puig i Cadafalch, per la qual cosa dimití de tots els càrrecs oficials. El 1923 se'n va anar a Madrid i el 1938 és nomenat "Jefe nacional de Bellas Artes" pel "bando nacional", així va iniciar un llarg procés de col·laboració amb el franquisme.

Figura cabdal del Noucentisme, trencà amb el Modernisme i amb tot el que significava el vuit-cents.

Les seves glosses han quedat recollides en diversos volums. El més famós: La Ben Plantada (glosses de 1911); hi presenta la figura de na Teresa, representant de la pàtria i de la dona catalana, que conté els trets característics de la ideologia noucentista i

Gualba la de mil veus (1915) l'obra que més s'acosta a la novel·la.

Josep Carner

Fou un home de gran cultura i polifacètic, que des de molt jove col·laborà en revistes i diaris amb articles i poemes. Va treballar com a lingüista a l'IEC i després va ser diplomàtic. Es va exiliar arran de la Guerra Civil a Mèxic i Brussel·les, on va morir al 1970.

Del període noucentista són els seus llibres de poemes ***Els fruits saborosos*** (1906), en què, en divuit poemes, fa una meditació sobre la vida que flueix constantment i per això fa un recorregut per les diverses etapes de la vida de la persona –infantesa, joventut, maduresa, vellesa– relacionant-la amb les fruites i les estacions de l'any en què es donen.

Aglae, sota un bell taronger deturada,
al lluny sent les germanes com ocellada al vent.
I ja no va a l'encalç per l'herba i la rosada,
I té la cara pàl·lida d'un gran defalliment.

Ella dansava i reia tot just casada amb Drias,
altiva entre la fressa, joiosa de la llum.
I ja de l'hort s'amaga per les desertes vies
I encara es fa més blanca, perduda entre el perfum.

I arriba a les taronges, i en cull i se n'emporta;
la set, de sols mirar-les, li feia els ulls brillants.
Mossega un fruit i acluca els ulls com una morta
i del cabell afluixen el pes les dues mans.

I Aglae, ja refeta, es bressa en l'esperança;
amb un sospir molt tendre solleva el pit caigut;

ella pogués besar l'infant que ja s'atansa,
batec tan avinent i tan inconegut.

I veu la piadosa taronja que fou bella,
i jeu abandonada del rec vora l'espill.
De la muller la sort li transpareix en ella:
fer-se espremuda i lassa per la frescor del fill

L'ESCOLA MALLORQUINA

Fou un corrent literari protagonitzat per un grup d'escriptors mallorquins centrats entorn de del gènere poètic, que tindrà lloc durant la primera meitat del segle XX.

El que els caracteritza és que fan una poesia vinculada als clàssics grecs i llatins, per tant, cercaran l'harmonia, l'equilibi, la contenció dels sentiments i la perfecció formal com els noucentistes. Però si els noucentistes prioritzen la civilitat, és a dir, paisatges urbans o rurals dominats per l'home, els autors de l'escola mallorquina se sentiran atrets per paisatges rurals mediterranis i sovint, s'hi identificaran.

També estaran influenciats per la societat rural, tradicional i religiosa en què viuen i això es reflectirà en les seves composicions amb la presència d'elements de la divinitat.

D'entre els autors més destacats hi ha:

Miquel Costa i Llobera. Clergue pollencí que estudià també dret. S'inicià en la lectura de grans clàssics llatins com Virgili i Horaci i traduí Petrarca.

Cercarà en la seva poesia l'elegància, la mesura i la perfecció formal. Va ser un dels guanyadors del títol de Mestre en Gai saber.

El seu poema més conegut és *Lo pi de Formentor*.

Mon cor estima un arbre! Més vell que l'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita amb les ventades que assalten la ribera,
com un gegant guerrer.

No guaita per ses fulles la flor enamorada,
no va la fontanella ses ombres a besar;
mes Déu unguí d'aroma sa testa consagrada
i li donà per terra l'esquerpa serralada,
per font la immensa mar.

Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina,
no canta per ses branques l'ocell que encativam;
el crit sublim escolta de l'àquila marina,
o del voltor que puja sent l'ala gegantina
remoure son fullam.

Del llim d'aquesta terra sa vida no sustenta;
revincla per les roques sa poderosa rel;
té pluges i rosades i vents i llum ardenta;
i, com un vell profeta, rep vida i s'alimenta
de les amors del cel.

Arbre sublim! Del geni n'és ell la viva imatge:
domina les muntanyes i aguaita l'infinit;
per ell la terra es dura, mes besa son ramatge
el cel que l'enamora, i té el llamp i l'oratge
per glòria i per delit.

Oh, sí, que quan a lloure bramulen les ventades
i sembla entre l'escuma que tombi el seu penyal,
llavors ell riu i canta més fort que les onades
i, vencedor, espola damunt les nuvolades
sa cabellera real.

Arbre, mon cor t'enveja. Sobre la terra impura,
com a penyora santa duré jo el teu record.
Lluitar constant i vèncer, regnar sobre l'altura
i alimentar-se i viure de cel i de llum pura ...
O vida, o noble sort!

Amunt, ànima forta! Traspassa la boirada
i arrela dins l'altura com l'arbre dels penyals.
Veuràs caure a tes plantes la mar del món irada,
i tes cançons tranquil·les n'iran per la ventada
com l'au dels temporals.

Joan Alcover

Fill de pare mallorquí i de mare catalana. Estudià dret i arriba a ser diputat, però prest es desvinculà de la poesia perquè en quedà desencantat.

La seva poesia reflecteix el dolor i la tragèdia fruit de les circumstàncies que li va tocar viure (la mort de la primera esposa i de dos fills en molt poc temps).

La seva obra més coneguda és el recull poètic *Cap al tard*. Un dels poemes que hi trobam és Desolació

Jo só l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir,
que als segadors feia ombra a l'hora de la sesta;
mes branques una a una va rompre la tempesta,
i el llamp fins a la terra ma soca mig-partí.

Brots de migrades fulles coronen el bocí
obert i sens entranyes que de la soca resta;
cremar he vist ma llenya; com fumerol de fesa,
al cel he vist anar-se'n la millor part de mi.

I l'amargor de viure xucla ma rel esclava,
i sent brostar les fulles i sent pujar la saba,
i m'aida a esperar l'hora de caure un sol de

conhort.

Cada ferida mostra la pèrdua d'una branca:
sens jo, res parlaria de la meitat que em manca;
jo visc sols per plànyer lo que de mi s'és mort.